

Секція 17. Фінанси, гроші і кредит, страхування і біржова справа

Веклич Владислав Олександрович

*кандидат юридичних наук, заступник завідувача кафедри
конституційного права, історії та теорії держави і права*

Навчально-науковий Інститут права імені князя Володимира Великого

Міжрегіональної Академії управління персоналом,

м. Київ, Україна

ФІНАНСОВА РОЗВІДКА У СИСТЕМІ ПОДОЛАННЯ КОРУПЦІЇ УКРАЇНИ: АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ ОСОБЛИВОСТІ

Охоронці могил сьнять про те, як самі помирають,

Вартові мавзолеїв рахують капкани у стінах.

В мені тисячі дір –

Це для бджіл нехай будуть соти.

І корінням упершись у небо,

Заплутую дротом

Я сітки, щоб ловити лушпиння галактик.

На межі не існують,

На межі лиш межа має вартість,

І лиш той бачить сни, хто у сон не боїться вертатись.

Софія Костицька [1]

Корупція в сучасній Україні лишається однією з основних загроз державності, охоплюючи різні сфери суспільних відносин. При цьому в українському законодавстві термін «хабар» вже витісняється дещо іншим за суттю, а саме: «неправомірна вигода – одне з ключових у антикорупційному законодавстві загалом та у законодавстві про відповідальність за корупційні правопорушення» [2]. Фінансові аспекти «неправомірної вигоди» лишаються домінантними, оскільки фінансові інструменти можуть активно використовуватися для реалізації неправових інтересів і досягнення цілей, що суперечать національним інтересам України. Саме тому з практичною метою необхідно як удосконалити

систему опрацювання фінансових відомостей з їх отриманням і подальшою обробкою в інтересах України (на глобальному рівні), так і юридичні особливості здійснення такої діяльності.

У «Великому енциклопедичному юридичному словнику» зазначено, що «розвідувальна діяльність – це діяльність спец. органів держ. влади (розвідувальних органів), спрямована на захист нац. інтересів України від зовн. загроз, сприяння формуванню і реалізації держ. політики у сферах нац. безпеки і оборони. Заг. керівництво розвідувальними органами та координація Р.д. в Україні здійснюється Президентом через очолювану ним РНБОУ, яка діє відповідно до Закону України «Про Раду національної безпеки і оборони» (1998) України» [3, с. 809-810]. У ст. 1 цього Закону зазначено: «Рада національної безпеки і оборони України відповідно до Конституції України є координаційним органом з питань національної безпеки і оборони при Президентові України» [4]. При цьому в «Положенні про Державну службу фінансового моніторингу України» (далі – положення) вказано: «Державна служба фінансового моніторингу України (далі – Держфінмоніторинг) є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується та координується Кабінетом Міністрів України через Міністра фінансів і який реалізує державну політику у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» [5].

Особливості спеціального статусу Держфінмоніторингу підкреслено у згаданому Положенні у зв'язку зі специфічними напрямками здійснюваної цим органом діяльності: «забезпечує співробітництво з міжнародними, міжурядовими організаціями, діяльність яких спрямована на забезпечення міжнародного співробітництва у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї

масового знищення, у тому числі з Групою з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей (FATF), Комітетом експертів Ради Європи з оцінки заходів протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму (MONEYVAL), ЄС, Світовим банком, Міжнародним валютним фондом, Егмонтською групою підрозділів фінансових розвідок, ООН» [5].

При цьому опрацювання Положення вказує на те, що на державному рівні Держфінмоніторинг не розглядається ні у якості дієвого інструменту отримання і опрацювання розвідувальної інформації, а також відомостей, які стосуються національної безпеки і оборони, ані інструменту забезпечення національних інтересів (що можна відзначити через його підпорядкування Кабінету Міністрів України, а не Раді національної безпеки і оборони). Разом з тим утвердження в Україні корупційної системи за часів В. Януковича і її подальше існування продовжує становити загрозу для національної безпеки України. Зокрема, цього року «за словами генерального прокурора Юрія Луценка, слідство встановило, що за часів президентства Януковича було створено близько 500 фірм, які виводили кошти з держави до районів Сінгапуру і Гонконгу» [6]. Задовго до цього відзначалося: «Новий регіон» повідомив, що із посиланням на прес-службу Держфінмоніторингу України, на 2014 рік вдалося відстежити 77,2 млрд. гривень, вкрадених командою Януковича з бюджету. Ці гроші зберігалися на рахунках 67 фізичних осіб на території України. Що стосується іноземних рахунків, то Держфінмоніторинг надіслав запити до фінансових розвідок 136 країн світу з метою встановлення і блокування усіх активів українських корупціонерів. Відомство зазначає, що найбільш активно співпрацює з підрозділами фінансової розвідки та правоохоронними органами США і Великобританії. Також 2014 року Генеральна прокуратура заявила про розкриття злочинної схеми, в якій були задіяні 14 банків. Через ці фінустанови колишня влада «відмила» 140 млрд. гривень» [7].

Наведені вище відомості слід розглядати у контексті фактичних суспільних відносин, які підлягають правовому регулюванню. При цьому їх об'єктивна сторона виразилася у аномальному занепаді внутрішнього валового продукту України зі 183,31 млрд. дол. США (станом на 2013 рік) до 91,031 млрд. дол. США (станом на 2015 рік, коли занепад припинився і знову почалося зростання) згідно з даними Всесвітнього банку [8]. Також згідно з неофіційними даними під контролем корупційних кланів в Україні станом на 2013 рік перебували активи вартістю близько 100 млрд., що за умови достовірності (ці дані не є підтвердженими) ставить під значний сумнів ефективність діяльності Держфінмоніторингу в його поточному адміністративно-правовому і організаційному «форматі».

Загалом, можна констатувати, що невикористання потенціалу органів державної влади у фінансовій сфері, а також відсутність їх чіткого адміністративно-правового визначення у якості органів спеціального призначення ставить під загрозу фінансову безпеку країни з розширенням можливостей для зловживань посадових осіб вищого рівня (колишніх і тих, котрі обіймають керівні посади у органах державної влади на час здійснення дослідження). При цьому Держфінмоніторингу окрім спеціального статусу в системі органів державної влади задля належного здійснення функцій у визначеній сфері має бути забезпечено адекватне задля ефективної діяльності фінансування із закріпленням у Державному бюджеті України відповідної графи, а також з наданням належних ресурсів. При цьому вагомою проблемою лишається взаємодія Держфінмоніторингу з іншими правоохоронними органами (зокрема, спеціального призначення) щодо обміну інформацією і правового забезпечення заходів стосовно унеможливлення її несанкціонованого «витоку» або передачі умовній третій стороні.

Література

1. Костицька С. Охоронці могил снять про те, як самі помирають [Електронний ресурс] / Софія Костицька // Вірші, поезія. Клуб поезії. – 2014. – 29 липня. – Режим доступу: <http://www.poetryclub.com.ua/getpoem.php?id=514219> (дата звернення 17.07.2017 р.).
2. Знищимо прояви корупції [Електронний ресурс] / Прес-служба ДФІ в Херсонській області. – 2015. – 20 квітня. – Режим доступу: <https://rda.chapl.gov.ua/zapobigan-korup/60-korupciya-folder/645> (дата звернення: 07.07.2017).
3. Великий енциклопедичний юридичний словник/ За ред. акад. НАН України Ю.С. Шемшученка. – 2-ге вид. переробл. і доповн. – К.: Вид-во «Юридична думка», 2012. – 1020 с.
4. Про Раду національної безпеки і оборони України [Електронний ресурс]: Закон України від 05.03.1998 р. / Відомості Верховної Ради України. – 1998. – № 35. – Ст. 237. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/183/98-вр/print1476772322398508> (дата звернення 17.07.2017 р.).
5. Про затвердження Положення про Державну службу фінансового моніторингу України [Електронний ресурс]: постанова Кабінету Міністрів України від 29 липня 2015 р. № 537 / Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/537-2015-%D0%BF/print1477027570275796> (дата звернення 17.07.2017 р.).
6. Схема на мільярди: 500 фірм за часів Януковича виводили гроші з України, – ГПУ [Електронний ресурс] / ESPRESO.TV. – 2017. – 2 червня. – Режим доступу: http://espresso.tv/news/2017/06/02/skhema_na_milyardy_500_firm_za_chasiv_yanukovycha_vyvodyly_gros_hi_z_ukrayiny_gpu (дата звернення 17.07.2017 р.).

7. Фінансова розвідка знайшла 77 мільярдів «сім'ї» Януковича [Електронний ресурс] / БукІнфо: чернівецька незалежна інформаційна агенція. – 2014. – 14 квітня. – Режим доступу: <http://www.bukinfo.com.ua/show/news?lid=44528> (дата звернення 17.07.2017 р.).
8. Ukraine | Data [Electronic source] / The World Bank Group. – 2017. – Access link: <http://data.worldbank.org/country/ukraine> (access date: 14.07.2017).